

Datum
2025-05-12

Ärendenr
2025-02657

Ert datum
2025-02-13

Er referens
Fö2025/00151

Enheten för personalförsörjning och
samhällsplanering (KC-UT-PS)
Jacob Nordfors
010-240 4039
Jacob.Nordfors@msb.se

Regeringskansliet
Försvarsdepartementet
103 33 Stockholm

Betänkandet Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret, SOU 2025:6

Sammanfattning

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) välkomnar till stora delar förslagen i betänkandet. Utifrån det allvarliga säkerhetspolitiska läget är det särskilt angeläget att förslag som rör ökad användning av civilplikt och användning av frivilliga som en del i en modern personalförsörjning av det civila försvaret genomförs skyndsamt. När det gäller förslag som rör krigsplacering med anställningsavtalet som grund delar MSB den juridiska analys som ligger till grund för utredningens förslag men anser att det inte på samma sätt som för andra förslag finns behov av omedelbar förändring.

MSB:s remissvar avgränsas till följande delar:

- Delar där MSB inte håller med om utredningens bedömningar och förslag.
- Delar där MSB håller med om utredningens bedömningar och förslag men där MSB vill ge tilläggande information eller medskick.

Delar av betänkandet där MSB håller med om utredningens bedömningar och förslag, och där myndigheten inte sett några behov av särskilda tillägg eller medskick, tas inte upp i remissvaret. MSB har i sitt remissvar primärt lyft fram följande:

- MSB anser att enhetlig terminologi och metodik behöver användas i arbetet med att identifiera av totalförsvarsviktig verksamhet.
- MSB efterlyser tydligare styrning och reglering kring tillämpning av krigsplacering med civilplikt efter annan utredning än mönstring.
- MSB anser att ett eventuellt uppdrag om att utreda hur de frivilliga försvarsorganisationernas roll i personalförsörjningen av det civila försvaret kan stärkas, bör föregås av dialoger med departementet där nyttan av ett sådant regeringsuppdrag vägs mot åtgärder som kan göras av regeringen redan idag för att snabbare ge effekt.
- MSB anser att ett regeringsuppdrag om att utreda behov av och förutsättningar för civilplikt för it-system och cybersäkerhet bör ges till MSB och FRA/Nationellt cybersäkerhetscenter (NCSC) gemensamt.
- MSB delar den juridiska analys som ligger till grund för utredningens förslag om begreppsbyte och ändrad tillämpning av krigsplacering med anställningsavtalet

som grund. MSB anser att det inte på samma sätt som för andra förslag finns behov av omedelbar förändring i denna del.

- Närmare principer behöver tas fram för att den allmänna tjänsteplikten ska kunna tillämpas i praktiken. MSB efterfrågar därför ett uppdrag till berörda aktörer. Denna fråga behöver utarbetas i samarbete med berörda aktörer, i likhet med frågan om tillämpningen av krigsplacering med anställningsavtalet som grund.
- MSB anser att även kommuner och regioner bör kunna teckna avtal med frivilliga från frivilliga försvarsorganisationer enligt frivilligförordningen.
- MSB tillstyrker utredningens förslag om en ny fjärde punkt i 6 kap. 2 § första stycket totalförsvarspliktslagen, men ser att vissa risker relaterat till en ny grund för avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap behöver hanteras.
- MSB anser att det bör finnas en tydlig reglering av hur länge en krigsplacering med civilplikt efter annan utredning än mönstring kan kvarstå utan att den bemanningsansvariga är skyldig att se till att upprätthålla och utveckla den civilpliktiges kompetens för krigsuppgiften i sin befattning.

14 – förutsättningar och nuläge för personalförsörjningen

14.3.3 Identifiering av totalförsvarsviktig civil verksamhet har inte kommit så långt

Utredningen bedömer att det kan finnas skäl för regeringen att uppmuntra myndigheterna till att identifiera totalförsvarsviktig verksamhet genom ett regeringsuppdrag eller ett uppdrag i regleringsbrev. MSB vill här lyfta fram behovet av en ensad och enhetlig begreppsanvändning. Exempelvis fick MSB i sitt regleringsbrev 2023 i uppdrag att ta fram en vägledning för identifiering av ”samhällsviktig verksamhet av betydelse för totalförsvaret”, medan totalförsvarspliktigslagen använder sig av begreppet ”verksamhet av särskild betydelse för totalförsvaret” i regleringen av allmän tjänsteplikt.

MSB instämmer i utredningens bedömning om att identifiering av totalförsvarsviktig verksamhet eller motsvarande behöver komma framåt bland civila aktörer. Att sådana bedömningar har gjorts är nödvändigt för att annat slags planeringsarbete kopplat till personalförsörjning ska kunna komma till stånd, exempelvis när det kommer till att avgöra inom vilka slags verksamheter arbetstagare skulle kunna bli undantagna från värn- och civilplikt, eller inom vilka verksamheter allmän tjänsteplikt kan fullgöras. MSB anser att den terminologi och metod som presenteras i MSB:s vägledning för att identifiera samhällsviktig verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret (MSB2275 – november 2023) bör ligga till grund för kommande identifieringsarbete.

14.3.4 Aktörerna har kommit olika långt med att bedöma behoven

Krav på aktörer att bedöma personalbehoven vid höjd beredskap

Utredningen anser att de krav som finns på beredskapsmyndigheter, kommuner och regioner om att kunna övergå till krigsorganisation och att ha planer för att kunna upprätthålla verksamhet under höjd beredskap, ska omfatta bedömningar av

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

personalbehoven under höjd beredskap. MSB håller med utredningen om detta och vill särskilt betona att en analys av personalbehoven bör utgå från en prioritering av verksamheten under höjd beredskap och hur den befintliga personalen (dvs. arbets- och uppdragstagare som stannar kvar under höjd beredskap) ska användas och eventuellt omdisponeras. Först därefter bör behov av personalförstärkningar bedömas, dvs. om den första analysen konstaterar att befintlig personal inte räcker för att aktören ska kunna bedriva prioriterad verksamhet under höjd beredskap.

MSB ser en risk med bedömningar av personalbehov som inte grundar sig i tydliga prioriteringar av verksamheten under höjd beredskap. Sådana bedömningar riskerar leda behovsbedömningar av personalförstärkningar som inte är realistiska eller ändamålsenliga. Förmågan att bedöma personalbehov utifrån tydliga prioriteringar av verksamheten och totalförsvarets behov i stort behöver stärkas. MSB bedömer att det idag förekommer att aktörer bedömer att samtlig personal är nödvändig under höjd beredskap, utan att ha gjort tydliga prioriteringar och behovsanalyser.

16 – Bred aktivering av civilplikten i det civila försvaret

16.2 Civilplikten aktiveras brett i det civila försvaret

Utredningen konstaterar att krigsplacering med civilplikt efter annan utredning än mönstring inte kräver något regeringsbeslut. Oaktat rättsläget anser dock MSB att det inte är lämpligt att aktörer på eget bevåg tar sådana initiativ utan regeringens styrning, givet hur ingripande beslut om civilplikt är för individen, vilka konsekvenser det kan få i andra delar av samhället som exempelvis hos civilpliktigas ordinarie arbetsgivare, samt de krav och kostnader som uppstår som följd av att genomföra annan utredning. MSB efterlyser därför tydligare styrning och reglering kring tillämpning av krigsplacering med civilplikt efter annan utredning än mönstring.

17 – Personalförstärkning i det civila försvaret vid höjd beredskap

17.2.5 Frivilliga försvarsorganisationer bör få en större roll för personalförsörjningen

Utredningen föreslår att regeringen ger MSB i uppdrag att i samverkan med Försvarsmakten utreda hur de frivilliga försvarsorganisationernas roll i personalförsörjningen av det civila försvaret kan stärkas. MSB ser det som viktigt att ett eventuellt regeringsuppdrag föregås av dialoger med departementet där nyttan av ett sådant regeringsuppdrag vägs mot åtgärder som kan göras av regeringen redan idag för att snabbare ge effekt. Om regeringen bedömer att ett regeringsuppdrag är nödvändigt förordar MSB att uppdraget även riktas mot länsstyrelserna och fokuserar på mottagande och nyttjande av frivilliga förstärkningsresurser. MSB ser också att ett sådant regeringsuppdrag skulle kunna fokusera på områden som i fredstid i stor utsträckning saknar bemanning, exempelvis befolkningsskydd och värdlandsstöd, där frivilliga från de frivilliga försvarsorganisationerna bör kunna bemanna viktiga roller.

18 – Personalförstärkning i olika delar av det civila försvaret

18.14 It-system och cybersäkerhet

- MSB tillstyrker utredningens förslag till vidare utredning, men anser att uppdraget bör ges till MSB och FRA/Nationellt cybersäkerhetscenter (NCSC) gemensamt i samverkan med Försäkringskassan, Skatteverket och Trafikverket.
- I uppdraget bör synpunkter inhämtas från ytterligare beredskapssektorer samt samverkan ske med föreslaget uppdrag till PTS rörande drift, underhåll och reparationer inom elektroniska kommunikationer (som utredningen beskriver i kapitel 18.4).
- Uppdraget bör omfatta det vedertagna begreppet nätverks- och informationssystem samt cybersäkerhet.
- Uppdraget bör också beakta utvecklingen inom EU och Nato.

Med hänsyn till uppdragets natur, pågående utredning om verksamhetsövergång under samma tidsperiod och då FRA är huvudman för NCSC enligt förordning (2025:237) om det nationella cybersäkerhetscentret vid Försvarets radioanstalt, bör uppdraget ges till MSB och FRA gemensamt.

Begreppet ”nätverks- och informationssystem” innefattar både it- och ot-system (system som används för att styra och kontrollera fysiska processer). Om ett större antal cyberattacker inträffar ökar behovet av personal med kompetens inom hela spektret av nätverks- och informationssystem. Behovet av personal vid hantering av en cyberincident rör såväl kompetens inom cybersäkerhet som drift och underhåll av nätverks- och informationssystem.

Behovet av personal med dessa kompetenser spänner över samtliga beredskapssektorer varför det uttryckligen bör ingå i uppdraget att inhämta synpunkter från flera sektorer, till exempel finansiella tjänster, energi samt elektroniska kommunikationer och post.

Långsiktig utveckling inom EU och Nato bör beaktas inom uppdraget, särskilt EU:s översyn av beredskapsstrategin, inklusive digital lagstiftning, och utvecklingen inom NATO rörande bland annat internationellt stöd mellan CSIRT-funktioner.

19 – Tydligare regler för det civila försvarets personalförsörjning

19.2 Behov av en tydligare terminologi

MSB delar utredningens rättsliga analys som ligger till grund för förslaget om att det som kommit till att kallas för ”krigsplacering med anställningsavtalet som grund” i stället bör benämnas ”beredskapsregistrering”. MSB anser att det för denna fråga inte på samma sätt som för andra förslag finns behov av omedelbar förändring.

19.3.1 Endast de som inte tillhör den ordinarie personalen beredskapsregistreras

MSB delar utredningens rättsliga bedömning om att registrering av personal hos Pliktverket (som ofta kallas för ”krigsplacering med anställningsavtalet som grund”) inte utgör myndighetsbeslut och inte innebär någon tjänstgöringsskyldighet för den

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

registrerade. MSB delar också utredningens bild av att missförstånd kring registreringens syfte och rättsliga status är vanligt förekommande.

När det kommer till utredningens förslag om att det endast är tillkommande personal utifrån under höjd beredskap som ska registreras, och att registrering inte bör göras för ordinarie anställd personal, anser MSB att en sådan förändring behöver analyseras vidare. MSB anser att det för denna fråga inte på samma sätt som för andra förslag finns behov av omedelbar förändring.

Behov av effektiv tillämpning av både registrering och allmän tjänsteplikt

Utredningen konstaterar att det inte finns någon koppling mellan registrering av anställda hos Pliktverket och den allmänna tjänsteplikten. MSB delar denna bedömning. MSB anser att det för båda frågorna är nödvändigt att den praktiska tillämpningen förankras med företrädare för de aktörer i det civila försvaret som ska nyttja dessa verktyg, så att förmågeuppbyggnaden blir så effektiv och ändamålsenlig som möjligt. Avseende allmän tjänsteplikt är detta särskilt viktigt för de aktörer som inte själva har rätt att fatta beslut om allmän tjänsteplikt för sin egen personal, dvs. aktörer som inte är statliga myndigheter. Det är likaledes av stor vikt att den praktiska tillämpningen förankras och accepteras av arbetsmarknadens parter så att eventuella avtalsförhandlingar på beredskapsområdet förs utifrån gemensamma utgångspunkter. Detta har också att göra med hur arbetsmarknaden som helhet behöver fungera under höjd beredskap, vilket inte är närmare belyst i utredningen. Mer resonemang om allmän tjänsteplikt ges i avsnitt 20.

Konkurrens om totalförvarsppliktiga bör i första hand lösas i samförstånd

Om det skulle uppstå en situation där två bemanningsansvariga vill ha tillgång till samma individ och de inte kan komma överens om vem som ska ges tillgång till individen, föreslår utredningen att berörd civilområdeschef avgör frågan. MSB vill dock lyfta fram att tjänstgöring i en civil krigsorganisation till följd av ett anställningsavtal inte handlar om plikttjänstgöring. Det är således i en sådan situation upp till individen själv att avgöra hos vem den vill tjänstgöra, varför det i strikt mening inte är en fråga som kan "avgöras" av en civilområdeschef eller någon annan aktör. Följaktligen är det system om konkurrenssituationer mellan en krigsplacering (alltså värn- eller civilplikt) och en ordinarie anställning som utredningen utgår från, inte tillämpligt för en konkurrenssituation mellan två civila arbetsgivare, eftersom det i en sådan situation inte handlar om att upphäva eller pausa ett myndighetsbeslut om plikttjänstgöring.

Det system för att lösa ut konkurrenssituationer om individer som utredningen föreslår skulle därför kunna förenklas med en ordning där en dialog sker mellan individen och dennes ordinarie arbetsgivare. I en sådan dialog skulle ordinarie arbetsgivare exempelvis kunna göra klart för den anställde att ett anställningsavtal måste uppfyllas för att gälla, och att det kan vara grund för uppsägning om arbetstagaren utan ordinarie arbetsgivares medgivande väljer att arbeta hos annan aktör. En konkurrenssituation löses då ut genom att den anställde gör ett medvetet val utifrån dialog med ordinarie arbetsgivare.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

Beredskapsregistrering bör bara få begäras i fråga om totalförsvarspliktiga som placerats i krigsorganisationen

MSB avstyrker utredningens förslag om att bestämmelser ska införas om att beredskapsregistrering enbart får begäras i enlighet med den planerade krigsorganisationen. MSB ser en sådan bestämmelse som onödig eftersom om de enda som ska beredskapsregistreras är personal som tillkommer utifrån under höjd beredskap. Tillkommande personal för verksamhet under höjd beredskap tillhör per definition krigsorganisationen.

20 – Tydligare regler om den allmänna tjänsteplikten

20.1 Aktivering av allmän tjänsteplikt

- MSB delar utredningens bedömning om att aktiveringen av den allmänna tjänsteplikten är tillfredsställande reglerad i lag, men anser att ytterligare överväganden behövs för att den ska kunna tillämpas i praktiken.

Utredningen konstaterar i avsnitt 20.2.1 att beslut om allmän tjänsteplikt "... medför att de totalförsvarspliktiga som omfattas av beslutet är skyldiga att utföra arbetet under straffansvar". Vidare konstaterar utredningen att "Det är en mycket ingripande åtgärd som endast bör vidtas med försiktighet". MSB delar denna bedömning och anser därför att det behövs fortsatt utredning om tillämpning, reglering och principer för allmän tjänsteplikt. Det är i detta sammanhang särskilt viktigt att analysera i vilken utsträckning den allmänna tjänsteplikten är möjlig att använda utan att påverka på arbetsmarknaden blir alltför stor och därmed riskerar att rubba arbetsmarknadens grundläggande principer. En fortsatt analys av dessa frågor bör därför genomföras i nära dialog med arbetsmarknadens parter i bred bemärkelse.

För den enskilde är allmän tjänsteplikt förenat med liknande straffansvar som värn- och civilplikt om plikten inte fullgörs. Trots detta är författningsregleringen för allmän tjänsteplikt inte lika tydlig som för värn- och civilplikt. För värn- och civilplikt finns det exempelvis föreskrifter, medan sådana saknas för allmän tjänsteplikt. MSB bedömer att avsaknaden av närmare reglering för tillämpningen av allmän tjänsteplikt innebär att det är oklart i vilken utsträckning allmän tjänsteplikt kan tillämpas i praktiken. MSB ser detta som en brist i dagens system, och gör också bedömningen att det inte faller under någon myndighets ansvar att ta fram principer för tillämpning av allmän tjänsteplikt. MSB förordar därför att regeringen ger berörda aktörer i uppdrag att ta fram föreskrifter och annan slags vägledning för tillämpning av allmän tjänsteplikt.

Det som främst behöver utredas vidare är när, på vilket sätt och i vilken omfattning beslut om allmän tjänsteplikt utifrån totalförsvarspliktigen 6 kapitlet 2 § första stycket p 1 om att "kvarstå i anställning eller fullfölja uppdrag" är motiverade. Det handlar bland annat om att belysa följande slags frågor:

- Enligt totalförsvarspliktigen får beslut om allmän tjänsteplikt fattas "... om det behövs för att verksamhet som är av särskild vikt för totalförsvaret skall kunna upprätthållas". Vad innebär detta mer konkret? Vilka slags situationer kan det röra sig om?

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

Datum
2025-05-12

Ärendenr
2025-02657

- Bör beslut om allmän tjänsteplikt endast få fattas om det står klart att bemanning inte kan lösas utan plikt, på liknande sätt som framgår i 4 § i MSB:s föreskrifter om krigsplacering med civilplikt (MSBFS 2024:12)?
- Behöver beslut om allmän tjänsteplikt vara förberedda så att de kan fattas snabbt och i så fall hur snabbt? Hur pass omfattande förberedelser är motiverade och kan krävas av offentliga- respektive privata aktörer, givet att förberedande arbete kan vara kostsamt?
- Bör allmän tjänsteplikt kunna beslutas under både skärpt och högsta beredskap, eller enbart under högsta beredskap?
- När och hur ska undantag från allmän tjänsteplikt nyttjas?
- Om Arbetsförmedlingen kan och bör anvisa ordinarie anställda till annan tjänstgöring inom det offentliga, hur bör det gå till och under vilka omständigheter bör det göras?

Vidare behövs tydligare reglering avseende vad som gäller för personer som fullgör allmän tjänsteplikt, liknande de bestämmelser som finns i de föreskrifter som gäller för värn- och civilpliktiga. Exempel på sådana frågor som behöver regleras är vad som gäller avseende rätt till ledighet och fritid under tjänstgöring. MSB bedömer också att det behövs tydligare reglering om vilka slags personliga förhållanden som kan utgöra hinder för beslut om allmän tjänsteplikt.

20.4 Allmän tjänsteplikt på grund av författningsreglerade frivilligavtal

- MSB tillstyrker utredningens förslag att allmän tjänsteplikt enligt den föreslagna nya skrivningen i lagen om totalförsvarsplikt 6 kap. 2 § första stycket punkt 2 klargörs så att den endast gäller medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer som ingått avtal med statlig myndighet. Detta tydliggör rättsläget vilket MSB ser som positivt. MSB förordar dock att även kommuner och regioner bör kunna teckna sådana avtal.
- MSB tillstyrker utredningens förslag om ett nytt stycke i lagen om totalförsvarsplikt 6 kap. 2 § vilket klargör att regeringen bestämmer vilka de frivilliga försvarsorganisationerna är, men föreslår att MSB och Försvarsmakten ska höras vid ändringar i listan över frivilliga försvarsorganisationer.

MSB ser stora fördelar med att även kommuner och regioner kan ingå avtal om frivillig tjänstgöring med medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer (FFO). Den politiska viljan att möjliggöra för de frivilliga försvarsorganisationerna att långsiktigt bidra till totalförsvaret gäller rimligen även verksamhet som kommuner och regioner ansvarar för, som exempelvis befolkningsskyddet, där sådana frivilliga tidigare spelat en stor roll och där det i fredstid inte finns någon ordinarie bemanning att utgå ifrån. Trösklarna behöver sänkas, inte höjas, för nyttjandet av avtalsfrivilliga från FFO. Ett förtydligande om att även kommuner och regioner kan teckna avtal enligt 6:2 skulle innebära att frivilliga i större utsträckning kan vara tillgängliga som personalförstärkning vid viktiga lokala insatser i höjd beredskap, inte minst inom befolkningsskyddet. Det skulle kunna öka rekryteringsmöjligheterna för FFO, och på ett tydligare sätt omhänderta försvarsviljan

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

Datum
2025-05-12

Ärendenr
2025-02657

lokalt, eftersom frivilliga då i större utsträckning kan tjänstgöra inom hemkommunen/-regionen. De som utbildats inom en FFO lokalt har viktig kunskap om beredskap i kombination med lokalkännedom som kommuner och regioner har behov av. De har dessutom ofta redan tjänstgjort vid fredstida kriser i sin hemkommun, vilket utgör viktiga erfarenheter.

Utredningens resonemang om den statliga finansieringen ser inte MSB som ett argument mot avtal mellan kommuner och regioner och FFO-frivilliga. MSB har redan idag rollen att på nationell nivå inrikta och bevilja medel till olika aktörers förstärkningsresurser genom att ge uppdrag till FFO att rekrytera och utbilda frivilliga för olika aktörers räkning. Vidare finansierar staten civilpliktiga, och de kommer att tjänstgöra inom kommuners och i framtiden sannolikt även regioners ansvarsområden (kommunal räddningstjänst, hälso- och sjukvården). Ett annat sätt att se på finansieringen är att staten finansierar rekrytering och utbildning av FFO-frivilliga för ett visst belopp årligen via 2:4-anslaget, som MSB inriktar och fördelar. Dessa frivilliga finns sedan tillgängliga i beredskapssystemet hos olika aktörer, och nyttjandet vid höjd beredskap finansieras av staten. Spelar det då någon roll hos vilka offentliga aktörer de finns? Det är möjligt att länsstyrelser eller CIVON skulle kunna teckna frivilligavtal och låna ut till kommuner, på motsvarande sätt som Svenska kraftnät krigsplacerar civilpliktiga och lånar ut till privata aktörer. Då skulle högre kostnadskontroll uppnås avseende omfattningen på nyttjandet, och prioriteringar av resurser. En sådan lösning skulle kunna fungera väl, men måste i så fall vara förordad av såväl FFO-erna, SKR och länsstyrelserna/CIVON. Ett sådant förslag ingår inte i utredningen men skulle kunna tas fram. Ytterligare andra sätt att se på finansieringen är att belysa möjligheten till riktade statsbidrag.

Av dessa anledningar förordar MSB att den föreslagna nya skrivningen i lagen om totalförsvarspunkt 6 kap. 2 § första stycket punkt 2 skrivs om så att det tydligt framgår att även kommuner och regioner kan ingå avtal med medlemmar i FFO-er.

Det är av vikt att möjligheten för kommuner och regioner att teckna avtal med frivilliga kommer på plats så snart som möjligt. MSB ser ingen anledning till att detta måste föregås av ytterligare utredning, utan att ett förtydligande i förordning skulle kunna tas fram direkt. Om det av något skäl inte skulle vara juridiskt genomförbart, behöver lagändring genomföras för att uppnå detta.

Möjlighet för kommuner och regioner att nyttja FFO-frivilliga genom frivilligförordningen skulle kunna förtydligas författningsmässigt på följande vis:

- Formuleringen ”En myndighet med uppgifter inom totalförsvaret får ingå ett skriftligt avtal med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation (en frivillig) om att denne skall tjänstgöra inom totalförsvaret. Personer som har ingått sådana avtal benämns avtalspersonal” i 2 § i förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet, ändras till ”Statlig myndighet, kommun eller region med uppgifter inom totalförsvaret får ingå ett skriftligt avtal med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation (en frivillig) om att denne skall tjänstgöra inom totalförsvaret. Personer som har ingått sådana avtal benämns avtalspersonal”.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

- Ovanstående förslag på förändringar föreslås som ett förtydligande av nuvarande reglering i stället för utredningens föreslagna avgränsning om att möjligheten att nyttja FFO-frivilliga genom frivilligförordningen endast ska gälla för statliga myndigheter. Övriga författningar som berör FFO-frivilliga, exempelvis förordning (1994:523) om förmåner till frivilliga, bör också gälla avtal som tecknas av kommuner och regioner. Det bör därför säkerställas att innehållet i dessa förordningar har stöd i lag.

MSB deltar gärna i dialoger och fortsatt arbete kring tillhörande frågor, exempelvis kring finansiering.

MSB ser också att även om regeringen enligt utredningens förslag bör bestämma vilka de frivilliga försvarsorganisationerna är, så är det lämpligt att både MSB och Försvarsmakten hörs vid justeringar av listan över frivilliga försvarsorganisationer.

20.5.1 Anvisning till arbete

- MSB anser att tydligare reglering behövs för beslut om anvisning med allmän tjänsteplikt.

Utredningen föreslår att totalförsvarspliktsförordningen kompletteras så att det framgår att ett beslut om anvisning med allmän tjänsteplikt inte får omfatta tid då den totalförsvarspliktige fullgör allmän tjänsteplikt. MSB tillstyrker detta förslag, men ser också behov av ytterligare tydliggöranden och författningsreglering kring vilka som kan vara föremål för beslut om anvisning med allmän tjänsteplikt, under vilka omständigheter och med vilka villkor det kan ske. Detta kan ingå i den större genomlysning av regleringen av allmän tjänsteplikt (6:2 första stycket p1) som också behövs (se tidigare argumentation). Givet att pliktanvändning är mycket ingripande för individen, och när det gäller eventuella anställda även för ordinarie arbetsgivare, så måste det ske på ett rättssäkert och välmotiverat sätt, som är likvärdigt oavsett sektor eller aktör. Det kan också ske genom att beslutsmandatet ligger hos en enda statlig myndighet, som kan ha god överblick över tillämpningen.

Utredningen konstaterar att det inte vore lämpligt att den anvisande myndigheten blir den aktör som gör det civila försvarets övergripande personalprioriteringar. MSB delar denna syn och anser därför att tydligare reglering behövs avseende möjligheten att anvisa personal som arbetar i totalförsvarsviktig verksamhet, där MSB:s uppfattning är att anvisning av personal anställd i totalförsvarsviktig verksamhet i möjligaste mån bör undvikas.

20.6 Övriga avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap

- MSB tillstyrker utredningens förslag om en ny fjärde punkt i 6 kap. 2 § första stycket totalförsvarspliktslagen, men ser att vissa risker relaterat till en ny grund för avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap behöver hanteras.

MSB delar utredningens bedömning att det behövs en möjlighet att teckna avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap även med andra personer och i andra sammanhang än de

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

som idag träffas av 6 kap. 2 § första stycket totalförsvarspliktslagen. Det finns dock risker kopplade till detta som behöver hanteras.

Genom en ny fjärde punkt skulle totalförsvarspliktslagen öppna upp för att samma individ kan bli aktuell för två olika former av frivilligavtal – genom punkt 2 respektive punkt 4. Om villkor, till exempel ersättningsnivåer, skiljer sig åt mellan de två punkterna så kan situationer uppstå där en offentlig aktör eller en frivillig ställs inför att välja den form som är mest fördelaktig. Det kan innebära ett system som är onödigt dyrt (om frivilliga väljer den form av avtal som ger mest ersättning) eller att incitamentsstrukturer uppstår där frivilliga styrs mot en form av avtal som är mindre lämpliga för deras form av tjänstgöring på grund av att villkoren är fördelaktiga.

En ny fjärde punkt riskerar att undergräva de frivilliga försvarsorganisationernas verksamhet, om offentliga aktörer väljer att frånga punkt 2 till fördel för den nya punkten i fall då avtal enligt båda punkterna kan bli aktuella. De frivilliga försvarsorganisationerna har idag en etablerad verksamhet som levererar utbildade frivilliga till totalförsvaret. Genom en ny punkt kan personer som skulle vara högst relevanta som avtalsfrivillig enligt punkt 2 komma att söka sig till punkt 4-avtal om det upplevs fördelaktigt för dem själva eller enklare än att ingå ett punkt 2-avtal som innebär bland annat utbildning hos en frivillig försvarsorganisation.

Det finns därutöver också behov av att författningsreglera dessa ”övriga (vilande) avtal” om de blir verklighet. Givet att individer med sådana avtal omfattas mer automatiserat och direkt av allmän tjänsteplikt vid beredskapslarm, faller ett stort ansvar på arbetsgivaren som vill teckna avtalet att säkerställa att individen förstår att avtalet innebär detta. Individen kan hamna i en svagare ställning, vilket det är mindre risk för med FFO-frivilligas avtal, eftersom det där finns både författningsreglering och frivilliga försvarsorganisationer som sköter rekrytering och utbildning, och som har lång erfarenhet av att arbeta med detta.

20.7 Innebörden av beredskapslarm

- MSB tillstyrker utredningens förslag om att 15 § i förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap omformuleras så att det tydligt framgår att beredskapslarm innebär order om att omedelbart inställa sig till tjänstgöring för dem som är krigsplacerade enligt lagen om totalförsvarsplikt, för dem som är skyldiga att tjänstgöra enligt allmän tjänsteplikt utifrån frivilligavtal samt för anställda hos Försvarsmakten.

MSB ser det som angeläget att 15 § i förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap omformuleras i enlighet med utredningens förslag. I dagsläget bedömer MSB att felaktiga föreställningar råder om att 15 § även gäller för dem som krigsplacerats med anställningsavtalet som grund (där utredningen föreslår ett begreppsbyte till ”beredskapsregistrering”), till följd av förordningens formulering ”på annan grund”. En inställelseorder är dock enligt MSB en så pass ingripande åtgärd att stöd behövs i lag, vilket saknas. Ett klagörande i enlighet med utredningens förslag på omformulering av 15 § bedömer därför MSB som påkallat.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

21 – Tydligare regler om civilplikten

21.3.2 Tioårsgränsen för krigsplacering

- MSB anser att det bör finnas en tydlig reglering av hur länge en krigsplacering med civilplikt efter annan utredning än mönstring kan kvarstå utan att den bemanningsansvariga är skyldig att se till att upprätthålla och utveckla den civilpliktiges kompetens för krigsuppgiften i sin befattning.

Totalförsvarspliktiga som krigsplaceras med civilplikt efter annan utredning än mönstring har normalt inte genomgått någon grundutbildning. Det är 3 kap. 13 § totalförsvarspliktslagen som ska tillämpas när krigsplacering sker utan föregående grundutbildning. Där föreskrivs att en totalförsvarspliktig som skrivits in för (värnplikt eller) civilplikt enligt 3 kap. 6 § totalförsvarspliktslagen (dvs. för värnplikt eller civilplikt som inte omfattar någon grundutbildning) ska krigsplaceras i den befattning som han eller hon ska upprätthålla. Bestämmelsen har ingen tioårsgräns eller koppling till det senaste tjänstgöringstillfället. Också den ordningen är ändamålsenlig, enligt utredningens mening. Den gör att den bemanningsansvariga i varje enskilt fall kan bedöma hur länge den kompetens som gjorde att någon grundutbildning inte behövdes är aktuell. Är den krigsplacerade sysselsatt med totalförsvarsrelevanta arbetsuppgifter, kan kompetensen upprätthållas under lång tid.

MSB anser att utredningen har gjort en rimlig bedömning men det saknas resonemang om varför det är en ändamålsenlig tillämpning för de civilpliktiga som skrivits in och krigsplacerats i en befattning efter annan utredning än mönstring och som inte har genomfört en grundutbildning och inte heller normalt är sysselsatt med sådana uppgifter som hör till den befattning som omfattas av den civilpliktiga befattningen. Detta är för närvarande rådande förutsättning för dem som nu skrivs in för civilplikt i kommunal räddningstjänst, men kan på sikt omfatta andra civilpliktiga inom andra verksamheter där civilplikt blir aktuellt.

Med hänsyn till att utredning av personliga förhållanden är ett integritetsintrång och innebär kostnader för staten (framförallt kostnader hos den utredande myndigheten) bör det vara av vikt att de som skrivs in för civilplikt kan bidra till totalförsvarets förmåga på ett rimligt sätt och under rimlig tid, sett både ur individens perspektiv som ur ett samhällsperspektiv. MSB anser att det därför bör finnas en tydlig reglering av hur länge en sådan krigsplacering kan kvarstå utan att den bemanningsansvariga är skyldig att se till att upprätthålla och utveckla den civilpliktiges kompetens för krigsuppgiften i sin befattning. Det är dock rimligt att anta att den tid som en civilpliktig kan upprätthålla sin kompetens utan insatser för att vidmakthålla kompetensen kommer vara olika inom olika verksamheter och även mellan olika befattningar. Det är även rimligt att individer som i övrigt uppfyller förutsättningarna för att vara civilpliktig fortsätter att vara det så att det inte genomförs utredningar av fler individer än nödvändigt. MSB anser att det talar för att det ska införas en tydliggörande reglering i 3 kap. 13 § totalförsvarspliktslagen om tidsgräns även för denna grund för krigsplacering. Regleringen borde lämpligen även kopplas till föreskriftsbemyndigandet i 9 kap. 1 § 5 totalförsvarspliktsförordningen (även punkt 4 i samma paragraf som gäller för det militära försvaret).

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 KarlstadTelefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

21.4.3 Alla sektorsansvariga myndigheter bör få göra annan utredning än mönstring

- MSB tillstyrker utredningens förslag om att alla sektorsansvariga myndigheter får göra annan utredning än mönstring som kan leda till inskrivning för civilplikt.

MSB ser positivt på att fler myndigheter får rätten att göra annan utredning än mönstring. Det föreslås vidare av utredningen att bemanningsansvariga som själva inte får göra annan utredning ska kunna begära det av sektorsansvarig myndighet om personalbehovet ingår i en beredskapssektor. MSB vill här lyfta fram att detta kan komma att kräva resurser och att det särskilt bör beaktas att sektorsansvariga myndigheter kan sakna den kompetens som krävs för att genomföra annan utredning för befattningar inom en annan myndighets ansvarsområde.

I detta ärende har generaldirektör Mikael Frisell beslutat. Jacob Nordfors har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschefen Annika Elmgart och enhetschefen Anna-Karin Hamrén deltagit.

Mikael Frisell

Jacob Nordfors

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Postadress:
651 81 Karlstad

Telefon: 0771-240 240
Fax: 010-240 56 00

registrator@msb.se
www.msb.se

Org.nr: 202100-5984

Beslutad 2025-05-13 av Mikael Frisell

Detta dokument är digitalt beslutat och därför saknas namnunderskrift